

Svetlana Dolgiy

Puhetta tukeva kommunikaatio 3–5-vuotiaiden lasten terveen kehityksen edistäjänä

Metropolia AMK

Sairaanhoidaja AMK

Hoitotyön koulutusohjelma

Opinnäytetyö

17.11.2016

Tekijä Otsikko	Svetlana Dolgiy Puhetta tukeva kommunikaatio 3–5-vuotiaiden lasten terveen kehityksen edistäjänä
Sivumäärä Aika	25 sivua + 6 liitettä 17.11.2016
Tutkinto	Sairaanhoitaja (AMK)
Koulutusohjelma	Hoitotyön koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja	FT, TtM, Sh, lehtori Marja Salmela
<p>Tämä opinnäytetyö on osa Positiivisen mielenterveyden edistäminen lapsiperheissä-hanketta, jota toteuttavat Kymenlaakson Ammattikorkeakoulu (hankkeen koordinaattori) ja Metropolia Ammattikorkeakoulu.</p> <p>Lapsen kielellinen kehitys ja vuorovaikutus ovat osa lapsen tervettä mielenterveyttä. Nykyhetkellä 3–5-vuotiaiden lasten puheen kehityksen ongelmat ovat yleistyneet. Kielenkehityksen ongelmat olisi pystyttävä havaitsemaan mahdollisimman varhain, jotta voitaisiin estää niistä aiheutuvia liitännäishäiriöitä. Kun lapsella todetaan puheen tuottamisen ja ymmärtämisen vaikeuksia, avuksi otetaan käyttöön kommunikoinnin keinoja, kuten kuvat, viittomat, esineet, piirustukset.</p> <p>Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kuvata kirjallisuuskatsauksen avulla, mitä puhetta tukevia kommunikaatiovälineitä on käytettävissä 3–5-vuotiaalle lapsille. Työn tutkimuskysymykset ovat seuraavat: 1. Milloin puhetta tukevaa kommunikaatiota tarvitaan? ja 2. Millaisia puhetta tukevia kommunikaatiovälineitä käytetään 3–5-vuotiailla lapsilla? Työn tavoitteena oli tuoda esille kerätty yhteen olennaisin tieto nykyhetkellä olevista puhetta tukevista kommunikaatiovälineistä Positiivinen mielenterveys lapsiperheissä – hanketta varten. Samalla tarkastelin, milloin puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiovälineitä tarvitaan.</p> <p>Opinnäytetyön muodoksi valitsin kuvaileva narratiivinen kirjallisuuskatsaus, joka antaa laajan kuvan tutkittavasta aiheesta. Aineiston sisältämät tulokset analysoin sisällönanalyysillä hyödyntäen. Aineistoviitekehys koostuu neljästä tutkimusartikkelista ja yhdestä tutkimuksesta. Valitun aineiston julkaisuajankaväli on 2004–2013.</p> <p>Aineiston analyysissä tuli esille, että lapsilla käytetään samanlaisia kommunikointivälineitä tai niiden yhdistelmiä. Tuloksissa käy ilmi, että kommunikaatio välineitä tarvitaan silloin, kun lapsella on jokin kehityksellinen vamma tai kun puheen ja ymmärtämisen alueilla on pulmia. Tukitoimien aloittamisen ajankohtana lapsi on yleensä 3–5-vuotias. Yleisemmin käytetyt puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiovälineet ovat kuvat, kuvakommunikaatiokansiot, tukiviittomat ja esineet.</p>	
Avainsanat	kommunikaatio, puheen kehitys, lapset, kommunikointivälineet

Author Title Number of Pages Date	Svetlana Dolgiy Augmentative communication of 3–5 age children as a healthy development promoter 25 pages + 6 appendices 17 November 2016
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Nursing and Health Care
Specialisation option	Nursing
Instructor	Marja Salmela, Principal Lecturer
<p>This study is part of the promotion of Positive Mental Health in Families with Children - a project carried out by the Kymenlaakso University of Applied Sciences (project coordinator) and Metropolia University of Applied Sciences.</p> <p>Language development and interaction of the child are part of a healthy child's mental health. At the moment, the problems of children 3-5 years of age in speech development have become commonplace. Language development problems should be able to detect as early as possible in order to prevent other symptoms caused by them. There are different augmentative communication tools for children with speech production and comprehension difficulties such as images, signs, objects, drawings.</p> <p>The purpose of the thesis was to describe the literature review for children 3-5 years of age, what support voice communication equipment is available. The research questions are as follows: 1. When augmentative communication is needed? and 2. What kind of support speech communication tools used in children 3-5 years of age? The goal was to bring out the pertinent information gathered in one of the current at the time of speech communication tools that support Positive Mental Health for Families with Children - project. At the same time I looked, when augmentative and alternative communication tools are needed.</p> <p>A form of thesis is descriptive narrative review of the literature, which gives a broad picture of the subject image. The results contained in the data were analyzed using content analysis. Material consists of four research articles and one study. The release timeframe for the selected material is 2004-2013.</p> <p>Data analysis showed that children used similar communication tools, or combinations of them. The results show that the means of communication needed when a child has a developmental disability, or when a child has problems in speech and understanding areas. At the time of initiation of assistance the child is generally 3-5 years. More generally used tools are pictures, the image communication folders, helping gestures and objects.</p>	
Keywords	communication, language development, children, AAC

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työn tarkoitus ja tavoitteet	1
3	3–5-vuotiaan lapsen kehitys	2
3.1	Lapsen kielen kehitys	3
3.2	Puheen kehityksen viivästyminen	4
3.3	Lapsen vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot	5
4	Puhetta tukeva kommunikaatio 3–5-vuotiaiden lasten terveen kehityksen edistäjänä	6
4.1	Erytystä kommunikaation tukea tarvitsevat lapset	7
4.2	Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatio-välineet	7
4.2.1	Kuvat ja kuviin perustuvat kommunikointitaulut ja kansiot	9
4.2.2	Tukiviittomat	10
4.2.3	Puhelaite	10
5	Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät	11
5.1	Kirjallisuuskatsaus ja sisällönanalyysi	11
5.2	Aineistonhaku	12
5.3	Aineistonanalyysi	15
6	Tulokset	17
6.1	Milloin puhetta tukevaa kommunikaatiota tarvitaan?	17
6.2	Millaisia puhetta tukevia kommunikaatiovälineitä käytetään 3–5-vuotiailla lapsilla?	19
7	Pohdinta	20
7.1	Luotettavuus	20
7.2	Eettisyys	21
7.3	Hyödynnettävyys	22
7.4	Oma ammatillinen oppiminen	22
7.5	Jatkotyöskentelyehdotukset	22
	Lähteet	24
	Liitteet	
	Liite 1. Kuvakommunikaatiokansio	

Liite 2. Puhelaite

Liite 3. Tukiviittomat

Liite 4. Taulukko 6. Valittu aineisto

Liite 5. Taulukko 7. Aineistonanalyysi

Liite 6. Taulukko 8. Aineistonanalyysi

1 Johdanto

Opinnäytetyöni on osa Positiivisen mielenterveyden edistäminen lapsiperheissä -hanketta, jota toteuttavat Kymenlaakson Ammattikorkeakoulu (hankkeen koordinaattori) ja Metropolia Ammattikorkeakoulu. Yhteistyötä tehdään erilaisten 3–5-vuotiaiden lasten kasvuyhteisöjen kanssa Kouvolassa ja Helsingissä. Hankkeen tavoitteena on kehittää positiivisen mielenterveyden asiakaslähtöisen arvioinnin välineitä 3–5-vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen, kehittää toimintamalleja hyvinvoinnin ohjaamiseen ko. lapsiryhmän parissa toimiville ammattilaisille positiivisen mielenterveyden edistämiseksi sekä edistää 3–5-vuotiaiden lasten osallisuutta dialogisesti. (Hanke-esittely – diat.)

Lapsiperheet kohtaavat paljon stressiä, väsymystä ja kiireisyyttä arkielämässä. Erilaiset sairaudet työstressin lisäksi aiheuttavat myös mielenterveysongelmia, mitkä heijastuvat koko perheen hyvinvointiin. Noin joka neljännessä suomalaisessa lapsiperheessä on mielenterveys- ja/tai päihdeongelmia. (Asplund – Humaljoki – Kotkamo – Kumpuniemi.)

THL:n määrittelyn mukaan positiivinen mielenterveys on voimavara ja olennainen osa terveyttä ja hyvinvointia. THL:n antama selitys positiivisesta mielenterveydestä sisältää viisi eriasteista ulottuvuutta: emotionaalinen (tunteet), psykologinen (positiivinen toiminta), sosiaalinen (suhteet muihin ja yhteiskuntaan), fyysinen (fyysinen terveys ja kunto) ja hengellinen (elämän merkityksen tunne) hyvinvointi. (THL) Opinnäytetyössäni perehdyn lasten puhetta tukevaan kommunikaatioon. Puheen kehitys kuuluu sosiaaliseen hyvinvointiin ja vaikuttaa myös suuresti muihin hyvinvointialueisiin.

Opinnäytetyön teoreettinen tausta esittelee lapsen kielellistä kehitystä ja vuorovaikutusta ja sen merkitystä kielen kehityksessä lapsen syntymästä viiteen vuoteen; työ keskittyy erityisesti 3–5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen ominaispiirteisiin. Opinnäytetyöni esittelee myös kielen kehityksessä ilmeneviä pulmia sekä käytettävissä olevia kommunikaatiovälineitä.

2 Työn tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyöni tarkoitus on kuvata kirjallisuuskatsauksen avulla, mitä puhetta tukevia kommunikaatiovälineitä on käytettävissä 3–5-vuotiaille lapsille.

Tutkimuskysymykset:

1. Milloin puhetta tukevaa kommunikaatiota tarvitaan?
2. Millaisia puhetta tukevia kommunikaatiovälineitä käytetään 3–5-vuotiailla lapsilla?

Puheen kehityksen tukemisesta ollaan yleensä kiinnostuneita vasta silloin, kun ongelma on jo ilmestynyt. Tiedetään, että mitä varhaisemmassa vaiheessa lapsen puheen kehitykseen puututaan ja huomataan mahdolliset ongelmat, sitä paremmat tulokset kuntoutus tuo. (Hermanson 2012.) Niille lapsille, joilla on todettu puheen kehityksen ongelma, on kehitelty paljon tukevia ja korvaavia kommunikaatiovälineitä. Niiden valikoimasta ammattilainen voi valita lapselle sopivat. Opinnäytetyössäni otan selvää kaikista yleisemmin käytetyistä tukivälineistä.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille kerätty yhteen olennaisin tieto nykyhetkellä olevista puhetta tukevista kommunikaatiovälineistä. Positiivinen mielenterveys lapsiperheissä -hanketta varten sekä mahdollisesti tarkastella niiden hyöty tehtyjen tutkimusten kautta. Päiväkotien työntekijät voivat käyttää opinnäytetyön tuloksia pohtiessaan, mikä puhetta tukevat välineet sopivat parhaiten heidän päiväkotitoimintaan. Vanhemmat voivat käyttää samoja tukivälineitä kotonakin. Näin opinnäytetyöstä on hyötyä lapsiperheille ja lasten kanssa toimiville ammattilaisille. Kerättyä tietoa voivat käyttää ja hyödyntää myös kaikki aiheesta kiinnostuneet.

3 3–5-vuotiaan lapsen kehitys

Suurin osa lapsista oppii puheen, kielen ja kommunikoinnin helposti, mutta osalle oppiminen tuottaa vaikeuksia. Jossain tapauksissa voidaan havaita ongelman jo heti lapsen syntymän jälkeen (esimerkiksi kun kyse on Down-syndroomasta). Muilla lapsilla puheen viivästyminen nähdään havainnoimalla noin kahden vuoden kuluessa. Lapsen kehitys on hyvin yksilöllistä, mutta terveen kehityksen kannalta on kuitenkin luotu yhteiskriteerit, joista poikkeaminen voi silti olla normaalia. Myös saman perheen lapset omaksuvat kielen eri tahtiin. Kehitys viivästy jopa viidesosalla lapsista. Lapsen kielen kehitystä seurataan neuvolassa. Vastaanotoilla terveydenhoitaja arvioi lisäseurannan tarvetta. Tarvittaessa terveydenhoitaja lähettää lapsen tutkimuksiin. (Aivoliitto b.)

Nykyhetkellä 3–5-vuotiaiden lasten puheen kehityksen ongelmat ovat yleistyneet. Jos lapsen kielenkehitys ei etene odotetusti – tiedostamatta ja tietoisesti – voi kuormittaa perhettä. Kun lapsella ilmenee ongelmia kehityksessään, vanhemmilla voikin olla enemmän kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyviä paineita kuin muilla vanhemmilla. (Siiskonen – Aro – Ahonen – Ketonen 2014: 109–110.) Puheen kehitys ja sen tukeminen ovat olennainen osa lapsen tervettä kehitystä, koska puhe on ihmisen ensisijainen kommunikaatiokeino. Jokainen ihminen haluaa ilmaista itseään ja ymmärtää muiden viestejä. Lapsuus on aika, jolloin ihminen oppii itsensä ilmaisemaan ja ymmärtämään muita. Puhekieli on yleisin viestien ilmaiseminen ja vastaanottamisen muoto, mutta päivittäin vastaanotamme viestejä myös visuaalisesti lukemalla tekstiä tai katsomalla kuvia. Kun ihmisellä todetaan puheen tuottamisen ja ymmärtämisen vaikeuksia, avuksi otetaan käyttöön kommunikaation keinoja, kuten esimerkiksi kuvat, viittomat, esineet, piirustukset. (Papunet d.)

3.1 Lapsen kielen kehitys

Lapsen kielen kehitys ja vuorovaikutus alkavat jo vauvaiässä. Ensin ennen ensimmäisiä sanoja lapsi joteltelee, käyttää ilmeitä, ääniä, eleitä. Lapsen kielen kehitys on yksilöllistä ja monilla lapsella esiintyy pieniä poikkeavuuksia, mutta kielelliselle kehitykselle on kuitenkin omat keskimääräiset kriteerit. (Kielen ja puheen kehitys.) Lapsen kielellisen kehityksen vaiheet on esitetty seuraavassa taulukossa.

Taulukko 1. Lapsen kielellinen kehitys (Kielen ja puheen kehitys)

Ikä	Kielen kehitys
1	Tuntee oman nimensä, ymmärtää noin 50 sanaa, saattaa tuottaa sanoja
1,5	Ymmärtää noin 200 sanaa, noudattaa yksinkertaisia ohjeita, vieläkin äänitelee paljon, käyttää eleitä, mutta saattaa tuottaa sanoja (noin 50).
2–2,5	Tuottaa 250–450 sanaa (yksilöllinen vaihtelu suurta), 2-3 sanan lauseita, taivuttaa sanoja, ääntäminen on vielä puutteellista. Enemmän ymmärtää puhetta kuin tuottaa.
3–4	Rakentaa ymmärrettäviä lauseita, käyttää eri sanaluokan käsitteitä. Lapsi keskustelee ja tuottaa tarinoita. Puheessa voi esiintyä jonkin verran virheellisiä taivutusmuotoja.
5–6	Puhuu sujuvasti ja selvästi, lieviä artikulaatiovirheitä voi esiintyä. Lapsella on laaja sana- ja käsitevarasto. Lapsi keskustelee, neuvottelee, loruttelee ja riimittelee ja leikkii kielellä. Tässä iässä lapsi alkaa oppia lukemaan ja kirjoittamaan.

3.2 Puheen kehityksen viivästyminen

Aina lapsen kielen kehitys ei etene halutulla tavalla, ja vanhemmat yleensä huomaavat sen ensimmäisenä. Silloin, kun lapsen kielenkehitys on voimakkaasti viivästynyt, ovat vanhemmat yleensä asiasta syvästi huolissaan. Lapsen vanhempien tulee seurata lapsensa puheen kehitystä kotona. Vanhempien ja neuvolan yhteistyö auttaa lapsen arvioinnissa. Vanhempien havainnot ovat tärkeitä ja niistä tulee kertoa omalle terveydenhoitajalle välttääkseen liian myöhäistä kuntoutuksen aloitusta. Puheen ja kielen häiriöiden seulonnat kuuluvat yleiseen terveydenhuoltoon. (Launonen – Korppiijaakko – Huuhka 2009: 44.) Aivoliiton sivusto antaa hyvät kriteerit, joiden avulla vanhemmat voivat seurata ja arvioida lapsensa puheen kehitystä. Tämän työn piiriin kuuluvat 3–5 -vuotiaat lapset, joten seuraavana ovat Aivoliiton annetut kielenkehityksen piirteet, jotka antavat aihetta jatkoseurantaan tai tutkimuksiin. (Aivoliitto a.)

3-vuotiaalla sanojen ääntäminen ja sanojen taivuttaminen on selvästi puutteellista ja virheellistä. Tuottava sanavarasto on niukka. Lapsi ei ymmärrä tai ymmärtää väärin yksinkertaisia ohjeita. 4–6-vuotiaalla lapsella on niukka tuottava sanavarasto. Taivutusmuotojen hallinnassa on vaikeuksia. Lauserakenteet ovat yksinkertaisia. Esineiden ja asioiden laadun kuvauksessa on epätarkkuutta tai virheellisyttä. Lapsen vuorovaikutus- ja keskustelutaidoissa on puutteita. Lapsen on vaikeaa kertoa näytetystä kuvasta. (Aivoliitto b.)

Kielenkehityksen ongelmat olisi pystyttävä havaitsemaan mahdollisimman varhain, jotta voitaisiin estää niistä aiheutuvia liitännäishäiriöitä (Launonen ym. 2009 43.). Lapsen kielen kehityksen arviointiin on kehitelty erilaisia menetelmiä. Kettu-testi on 3-vuotiaan puheen- ja kielenkehityksen arviointimenetelmä. Se on tarkoitettu päiväkotien, lastenneuvoloiden ja puheterapeuttien käyttöön. Kettu-testi sopii hyvin myös 3–5-vuotiaiden kielen kehityksessään viivästyneiden, kielihäiriöisten, kaksikielisten ja kehitysvammaisten lasten kielen arviointiin. Korpilahden ja Elomaan (2002) mukaan testin tavoitteena on antaa kokonaiskuva lapsen puheesta ja kielitaidosta. (Siiskonen ym. 2014: 124.)

Korpilahden (2002) mukaan Lumiukko-testi on arviointimenetelmä, jonka tavoitteena on löytää kielenkehityksessään viivästyneet, lisätutkimuksia ja puheterapiaa tarvitsevat 5-

vuotiaat lapset. Testiä käytetään erityisesti lastenneuvoloissa puheen- ja kielenkehityksen arviointimenetelmänä. (Siiskonen ym. 2014: 125.)

Lene-tutkimuksesta kertovat Valtonen, Mustonen ja työryhmänsä (2007). Se on leikki-ikäisen lapsen neurologinen arvio, joka on tarkoitettu 2,5–6-vuotiaiden lasten kielen kehityksen arviointiin. Tutkimuksen tavoitteena oli kehittää kattava arviointimenetelmä lapsen neurologisen kehityksen, joka seuloisi myös sellaiset lapsen neurologiseen kehitykseen liittyvät kapea-alaiset ja lievät ongelmat, jotka saattavat ennakoita myöhempiä oppimisvaikeuksia. (Siiskonen ym. 2014: 127.)

Ääntämisvirheet ovat lapsilla varsin yleisiä puheen kehittymisen alkuvaiheessa. Yhden tai kahden äänteen virheellinen tuottaminen tai korvaaminen toisella ei ole kovinkaan vaarallista, jos ilmaisu ja vuorovaikutus muuten ovat hallinnassa. (Alahuhta 1995: 47.)

3.3 Lapsen vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot

Vuorovaikutus on erittäin tärkeä jokaiselle ihmiselle. Lapsen vuorovaikutus alkaa jo äidin kohdussa. Kun vauva syntyy, vuorovaikutus tapahtuu kosketuksella vastauksena vauvan liikkeisiin, äidin ilmeillä, äänillä, sanoilla. Tulkitsemalla ja vastaamalla vauvan viesteihin aikuinen tukee myös vauvan perusturvallisuuden, tunteiden säätelyn ja tarkkaavuuden kehittymistä. Vauvan kasvaessa vanhempi kommunikoi lapsen kanssa leikin, eleiden, laulujen, kirjojen ja kuvien kautta. Varhain aloitettu kommunikaatio edesauttaa lapsen kielen kehitystä, joten vuorovaikutus on hyvin tärkeää jo heti vauvan syntymän jälkeen. (Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus.)

Vuorovaikutukseen liittyy ensisijaisesti viestintä, joka on imaisun ja ajattelun väline. Lapsen viestintä alkaa tavoitteesta. Pieni lapsi ei kovinkaan tietoisesti pyri saavuttamaan tavoitettaan, mutta havainnoimalla aikuinen voi ymmärtää lapsen viestinnän päämäärää. Kommunikointivälineet ovat siinä suuri tuki ja apukeino. Kun lapsi saavuttaa kolmen vuoden ikään, hänen verbaaliset viestintätaitojaan ovat yleensä jo sillä tasolla, että hän pystyy hyvin selkeästi ilmaisemaan omaa tahtoaan ja tunteitaan eikä tukikeinoja enää tarvitse niin paljon vaan sanoja riittää. (Siiskonen ym. 2014.)

Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan kielellisiä ja ei-kielellisiä taitoja tehdä aloitteita, vastata toisten ehdotuksiin ja pyyntöihin, antaa palautetta ja ylläpitää vastavuoroista vuorovaikutusta suotuisalla tavalla. Nämä taidot ovat konkreettista toimintaa, puhetta,

tekoja ja valintoja, joiden avulla lapsi voi saavuttaa myönteisiä tavoitteita eli pääsee mukaan leikkiin, tutustuu toiseen tai saa mielipiteensä kuulluksi ryhmässä. Sosiaalista taitoa on myös osata pitää puoliaan rajoja rikkovissa tai uhkaavissa tilanteissa. (Siiskonen ym. 2014: 287.)

Kielellisellä kehityksellä on yhteys minuuteen. Jokaisella ihmisellä on yksilölliset luonteen piirteet ja ominaisuudet, jotka kasvuympäristömme kanssa vaikuttavat siihen, miten reagoimme ja käsittelemme meitä ympäröiviä tapahtumia ja tunteita, ja miten itse niistä viestimme. Kieli on siis minuuttamme ja kokemuksiamme määrittelevä ominaisuus. Tähän osapuoleen liittyvät myös muistot ja kertomukset itsestä. (Siiskonen ym. 2014.)

4 Puhetta tukeva kommunikaatio 3–5-vuotiaiden lasten terveen kehityksen edistäjänä

Opinnäytetyön tuloksia voidaan käyttää hyödyksi päiväkodin toiminnassa. Tavallisissa päiväkotiryhmissä on paljon lapsia, jotka hyötyisivät puhetta tukeviin ja korvaavien kommunikaatiokeinojen käytöstä. Suomen päiväkodeissa kyllä käytetään kuvakortteja sekä viittomia, mutta niiden käyttö on koettu jossain määrin hankalaksi. Kielipolku-lehden artikkelissa mainitaan, että mitä varhemmin kommunikaatiotaitoja tuetaan, sitä parempia ovat tulokset. Turussa on toteutettu Puhku-hanke, jonka tavoitteena oli vahvistaa kommunikaatiomenetelmiä 2–5-vuotiaiden päiväkotiryhmissä, joissa osalla lapsista on puutteita kommunikointikeinoissa. Päiväkotiryhmien arkiin otettiin käyttöön kuvakortit ja tukiviittomat. Hankkeen tutkimusten tuloksissa ilmeni, että hankkeessa mukana olleissa päiväkotiryhmissä kommunikointi helpottui, rauhattomuus väheni ja tämän seurauksena myös lasten sosiaaliset vuorovaikutustaidot ja leikki kehittyvät. Lasten keskittyminen parani ja kiukunpuuskat vähenivät. (Kelipolku 3/2013:9.)

Artikkelissa mainitaan, että kuvat ja tukiviittomat hyödyttävät ryhmän kaikkia lapsia, sillä kaikkien lasten kielelliset ja kommunikatiiviset taidot ovat kehittyneet. Myös monen vieraskielisen lapsen suomen kielen taidot ovat edistyneet paljon kuvakorttien ja tukiviittomien käytön myötä. Suomen päiväkodeissa on nykyään paljon vieraskielisiä lapsia sekä lapsia, joilla on puheterapiatarve, mutta sen takia, että puheterapeutteja on Suomessa vähän, monet lapset joutuvat odottamaan pääsyä terapiaan. Jotta nämä

lapset kuitenkin saivat tukea, puhetta tukevia kommunikaatiovälineitä tulee ottaa laajasti päiväkotien kaikkiin ryhmiin. (Kelipolku 3/2013:10.)

4.1 Erityistä kommunikaation tukea tarvitsevat lapset

Huttusen ja Jalangon (2014) mukaan kielen kehityksen häiriöt ovat melko yleisiä, sillä eri tutkimusten mukaan 3–7 % lapsista kärsii lievistä kielen kehityksen ja puheen häiriöistä. Yhä useammin lasten puheen kehityksessä ilmenee eriasteisia pulmia, puhe voi olla puutteellista tai lapsella puhe saattaa puuttua kokonaan. Syyt siihen ovat erilaisia ja vaihtelevat tapauskohtaisesti. Useimmiten puheen häiriön syy on perinnöllinen. Syynä voi olla myös kielellisen kehitystason yleinen heikkous tai kielellinen erityisvaikeus, joidenkin lasten ongelmana voi olla liian pitkien tai monimutkaisten lauserakenteiden ohjeiden ymmärtäminen, kieliopillisia rakenteita ja kielellisiä käsitteitä. Ympäristötekijöistä esimerkiksi kaksikielisyys asettaa lapsen kuulohavainnoinnin kehitykselle erityisiä vaatimuksia. Kielen tuottoa saattavat vaikeuttaa ääntöelinten hidas kehitys tai rakenteelliset poikkeavuudet. Toistuvat, hoitamattomat ja pitkittyvät korvatulehdukset liittyvät usein äänteistön poikkeavuuteen. (Launonen ym. 2009: 42–43.) THL:n mukaan puheen kehitykseen voivat vaikuttaa aivoverenkierron häiriöt, CP-vamma, kehitys-, aivo-, kuulovammat, erilaiset neurologiset sairaudet ja häiriöt, kehitykselliset kielihäiriöt (Ohtonen – Räsänen 2015)

4.2 Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatio-välineet

Paras keino vähentää kehityksellisten häiriöiden kielteisten seurauksia on mahdollisimman varhainen ongelmien havaitseminen ja määrittely sekä tukitoimien aloittaminen Keskeinen kielellistä kehitystä tukeva vuorovaikutuksen tapa on lapselle puhuminen, joka aloitetaan heti lapsen syntymästä alkaen. (Siiskonen ym. 2014:72.)

Vanhempien rooli on keskeinen lapsen kielen omaksumisessa. Aivoliiton sivuilla on kehitelty vanhemmille opas Pienen kielipolku- vinkkejä lapsen kielenkehityksen tueksi. Noudattamalla siinä annettuja suosituksia aikuinen voi itse vaikuttaa lapsensa kielen kehitykseen jo vauvaiästä alkaen. Taapero- ja leikki-ikäisen kanssa on tärkeää tehdä yhdessä esimerkiksi kotitöitä kuten siivous, ruoanlaitto. Tekemisen yhteydessä nimetään asioita ja esineitä. Samalla voi pysähtyä kuuntelemaan ääniä, joita kotona kuuluu esimerkiksi pesukoneen ääni tai ulkoa kuuluva ajavan auton ääni. Oppaassa

kannustetaan myös käyttämään tukena kehon kieltä ja kuvia esimerkiksi tunteita näyttämällä kasvoilla (surullinen, iloinen, hämmästynyt) ja samalla tunteen nimeäminen sekä katsekontakti. Lauseiden tulee olemaan selkeitä, lyhyitä ja yksinkertaisia. Laulut, lorut, kuvakirjat, roolileikit, kysymysleikit ("Osaako kissa lentää?"; "Onko pöytä pehmeä?"), arvoitukset, suualueen lihasten harjoittaminen (saippuakuplia) ovat hyviä tapoja laajentaa lapsen sanavarastoa ja auttaa lasta hahmottamaan kielen rytmiä ja rakennetta. Leikki- ja esiopetusikäisen kanssa on hyvä ottaa rauhalliset keskusteluhetket, pelata yhdessä, leikkiä kielellä keksimällä sanoja yläkäsitteiden alle esimerkiksi Laiva on lastattu -leikin avulla. Oppaassa suositellaan myös antamaan lapselle ohjeita ja auttamaan häntä toimimaan ohjeiden mukaan, harjoittelemaan kuuntelemista, riimittelemään sanoja ja tutustumaan kirjaimiin. (Aivoliitto a.)

Kuntoutustoimenpiteet ja terapian sisältö määräytyvät lapsen iän ja kielihäiriötyypin perusteella. (Launonen ym. 2009: 43) Kun lapsen kielen kehityksessä huomataan puutteita tai viivästymistä, yleensä ensimmäisenä lasta ohjataan puheterapeutin arviointiin. Mikäli arvioinnin tuloksissa havaitaan puhumisen tai puheen ymmärtämisen vaikeuksia, voidaan ottaa käyttöön kommunikointikeinoja, jotka tukevat, korvaavat tai täydentävät puhetta. Puheterapeutti osaa neuvoa, millaiset keinot sopivat lapselle parhaiten. Eniten käytettäviä puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja ovat tukiviittomat ja eleet, kuvat ja graafiset merkkijärjestelmät kuten PCS (Picture Communication Symbols), blisskieli, piirtäminen ja kirjoittaminen. (Papunet d.)

Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinot ovat usein tuettu kommunikoinnin apuvälineillä. Kommunikoinnin apuvälineet ovat välineitä, laitteita tai tietokoneessa toimivia ohjelmia, joihin kommunikoinnissa käytettävät merkit on koottu tai joiden avulla kirjoitetaan. Yleisimmin käytetyt välineet ovat kuviin perustuvat kommunikointitaulut ja -kansiot, puhelaitteet, tietokoneella toimivat kommunikointi- ja kirjoitusohjelmat, aakkostaulut. Joillekin eleiden ja kehonkielen kautta tapahtuva viestintä on ainoa toimiva kommunikointikeino. (Papunet d.)

Puheterapia on lääkinällistä kuntoutusta, jossa voidaan käyttää erilaisia lähestymistapoja ja menetelmiä. Puheterapian tarkoituksena on tukea ihmisten vuorovaikutusta ja sosiaalista osallistumista, mitkä ovat erittäin tärkeitä ihmisen positiiviseen mielenterveyteen vaikuttavat asiat. Pienten lasten puheterapia on lähes aina leikinomaista ja pyrkii vahvistamaan lapsen taitoja kokonaisvaltaisen vuorovaikutuksen keinoin. (Antila. 2010: 14-15.)

4.2.1 Kuvat ja kuviin perustuvat kommunikointitaulut ja kansiot

Kommunikointikuvina voi käyttää esimerkiksi piirroksia, valokuvia sekä PCS-kuvia. Kuvia voidaan käyttää myös ympäristön hahmottamiseen, esineiden käyttötarkoituksen ymmärtämiseen sekä tapahtumien ja ajan kulun selkiyttämiseen. Kun mietitään mitä kuvia lapsi tarvitsee, pitää ottaa huomioon lapsen muisti, näönvarainen hahmottaminen, ymmärryskyky, motivaatio, motoriikka, tarkkaavaisuus. Kuvakommunikoinnissa tarvitaan apuvälineitä, joihin kuvalliset sanastot on koottu. Yleisemmin käytetyt apuvälineet ovat kommunikointitaulu, kommunikointikansio, puhelaite tai kommunikointiohjelma. (Papunet c.)

PECS-menetelmä (Picture Exchange Communication System) on Yhdysvalloissa kehitetty menetelmä, joka perustuu kuvien käyttöön vuorovaikutuksen tukena. Menetelmä koostuu seitsemästä vaiheesta, joiden tarkoituksena on houkuttaa lasta sosiaalisiin tilanteisiin ja tukea häntä niissä sekä rohkaista lasta lausumaan sanoja ja opettaa rakentamaan lauseita kuvien avulla. (Papunet. c.)

4.2.1.1 *Kommunikointitaulu*

Kommunikointitaululla tarkoitetaan tiettyyn aiheeseen tai tilanteeseen liittyviä ilmaisuja, jotka esitetään kuvilla, bliss-symboleilla tai sanallisesti. Kommunikointitaulua voi käyttää tilanteissa, joissa pärjää rajatulla sanastolla tai jossain keskustelusanastoa voidaan ennakoida, esimerkiksi leikkipuisto, kauppa, uimahalli, lääkärissä käynti. Kuvat kootaan ja kiinnitetään alustaan tarroilla, jotta niitä olisi helppoa irrottaa, laittaa toinen kuva tai vaihtaa kuvien paikkoja. (Papunet b.)

4.2.1.2 *Kommunikointikansio*

Kansiotyyppejä ovat irtokuvakansio, laaja kansio, avainsanakansio ja lausekansio. Kuvakansioissa käytetään valokuvia, bliss-symboleja, piirroksuvia. Sanasto koostuu niistä ilmauksista, joita lapsi tarvitsee erilaisissa kommunikointitilanteissaan. Kuvia voi lisätä halutessaan, ja irtokuvakansioissa kuvia voi irrottaa ja rakentaa niistä lauseet. Kansiossa tulee olemaan peruskuvien lisäksi myös lasta kiinnostavat kuvat. Jos esimerkiksi lapsi tykkää askartelusta, niin kansiossa pitäisi olla riittävästi sitä aluetta koskevia kuvia. Kansiot valitaan yksilöllisesti lapsen iän, tarpeen ja kielen tason

perusteella. Puheterapeutti voi suositella lapselle sopivaa kansiotyyppiä. Kansio, jossa on suppea sanavarasto, sopii käytettäväksi kuntoutuksen alussa. Näin lapsi ja hänen lähipiirinsä oppivat kansion käyttöä, mutta myöhemmin voi käydä niin, että kansiossa olevaa sanavarastoa ei enää riitä. Silloin tarvitaan laajaa kansiota, jossa sanoja on huomattavasti enemmän eli pari tuhatta tai useampi tuhat laskutavasta riippuen. (Papunet a.) Esimerkin kuvakommunikaatiokansiosta voi nähdä liitteessä 1.

4.2.2 Tukiviittomat

Tukiviittomat ovat viittomia, joita käytetään puheen rinnalla ja täydentämässä puhetta, kun lapsen kielenkehityksessä on havaittu vaikeuksia. Tukiviittomat tulisi ottaa käyttöön aina, kun varhaislapsuudessa on epäilyä puheen kehityksen viivästyisestä. Tukiviittomia tulee käyttää myös silloin, kun puhe ei toimi kommunikointikeinona. Viittominen mahdollistaa myös käsitteiden käytön ja edistää siten kielellisten ilmaisukeinojen kehittymistä. (Papunet f.) Liite 3 esittää yhden esimerkin tukiviittomista. (Liitteen kuva on otettu Papunet.net kuvapankista.)

Viittova kielikyky eli kieliympäristö on keskeinen viittomakommunikointia edistävä asia. Viittovalla kieliympäristöllä tarkoitetaan lapsen päivittäisiä kommunikointikumppaneita, esimerkiksi lapsen vanhempia ja päivähoidon työntekijöitä. (Papunet f.)

Tukiviittomisessa viitotaan puheen rinnalla puhutun lauseen keskeiset sanat tahdonalaisin liikkein. Tämä tukee myös puheessa tarvittavien tahdonalaisten liikkeiden kehittymistä ja yleistä motoriikan kehittymistä. Viittomat auttavat muistamaan sanoja paremmin, eli ne tukevat nimeämistä. Lisäksi ne tukevat suomen kielen mukaisten lauseiden muodostamista. (Siiskonen ym. 2014: 211.)

Kyvyltä ilmaista ja ymmärtää viestejä on merkitystä kommunikointitaitojen ja vuorovaikutuksen kehittymiselle. Kun lapsen puhe kehittyy, viittomien käyttö väistyy ja puhe tulee olemaan ensisijainen kommunikaatiotapa. Joskus lapsilla kuitenkin puheen kehityksen ongelmat ovat vaikeita, joten viittomat jäävät pysyväksi kommunikaatiokeinoksi. (Papunet f.)

4.2.3 Puhelaite

Puhelaite toimii apuvälineenä erilaisissa kommunikointitilanteissa. Laitteelle voi nauhoittaa puheviestejä, muutamasta sanasta satoihin, laitteesta riippuen. Laitteessa on kuvia ruuduissa, jotka kuvaavat laitteeseen tallennettuja ääniä tai sanoja. Puhelaitteen käytön tavoitteena on muun muassa kiinnittää lapsen huomiota laitteen ääntä käyttäen. Puhelaitteen avulla voidaan vahvistaa myös vuoropuhelun perustaitoja. (Papunet e.) Liitteessä 2 on esimerkki puhelaitteesta, mutta on olemassa erilaisia malleja, joita valitaan käyttäjän tarpeen mukaan.

Puhelaitteen avulla lapsi pystyy osallistumaan ryhmän toimintaan tasavertaisena jäsenenä. Lisäksi puhelaite antaa lapselle mahdollisuuden hallita tilannetta. Puhelaite on hyvä kommunikointiapuväline sillä sen käyttö on helppoa ja hauskaa, mikä motivoi lasta. Puhelaitetta tulee käyttää monipuolisesti, erilaisissa tilanteissa. Leikkiminen ryhmässä mahdollistaa muidenkin lasten osallistumista puhelaitteen käytössä. (Antila – Widenius. 2014: 8–10.)

5 Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät

5.1 Kirjallisuuskatsaus ja sisällönanalyysi

Opinnäytetyön muodoksi on valittu kuvaileva kirjallisuuskatsaus, joka on yksi yleisimmin käytetyistä kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus jakaantuu kahteen hieman erilaiseen orientaatioihin: narratiivinen ja integroiva katsaus. Narratiivinen metodi on kevyin kirjallisuuskatsauksen muoto. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus antaa laajan kuvan tutkittavasta aiheesta. Sen avulla pyritään selvittämään, mitä aihepiiristä jo tiedetään ennestään, miten paljon kohdetta on tutkittu ja millä menetelmällä. Kirjallisuuskatsauksella pystyy myös havainnoimaan ongelmia ja puutteita tutkituista ilmiöistä tutkimalla ja analysoimalla tutkimusten tuloksia. (Salminen 2011: 7.) Tässä opinnäytetyössä pyrin tiivistämään tutkimusten sisältöä analyysin avulla ja selvittämään tutkimusten tärkeimmät tarkoitukset ja tulokset.

Menetelmänä on sisällönanalyysi, jolla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysi mahdollistaa tiettyjä käsitteellisiä liikkumavapauksia, mutta edellyttää myös tiettyjen rajoitteiden hyväksymistä.

Sisällönanalyysissä ensin tehdään sisällön erittelyä ja tämän jälkeen analyysissä tuotettu aineisto kuvataan sanallisesti. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 103.)

5.2 Aineistonhaku

Työssä käytetyiksi tietokannoiksi oli valittu Medic, Arto ja MetCat. Medic on suomalainen luotettava terveystieteellinen tietokanta. Arto on laaja viitetietokanta, josta löytyy suomenkielisiä tutkimuksia. MetCat- tietokannasta löytyy aiheeseen sopivia englanninkielisiä artikkeleita. On kokeiltu käyttää myös PubMed- ja Cochrane-tietokantoja, mutta hakutulokset antoivat yli 10 000 tulosta, mitä oli erittäin vaikeaa käsitellä. Medic-, Arto- ja MetCat- tietokannoista löytyi hyvin aineistoa, joten PubMed- ja Cochrane- tietokannat päätettiin jättää käyttämättä. Lisäksi tehtiin käsinhakua, jonka kautta analysoitava aineisto täydentyi. Käsinhaulla sopiva aineisto löytyi Google Scholarin kautta sekä Puhe ja kieli -lehestä, jonka julkaisuja löytyy myös sähköisessä muodossa. Tietokantojen haussa hakusanoiksi annettiin *puheen kehitys**;AND *puheen tukeminen*; *puheen kehitys* AND *kuntoutus* AND *lapset*; AAC AND *language* AND *child*. Google Scholarissa hakusanoiksi annettiin *kieellinen kehitys* JA *kommunikaatio*. Aineistoa oli hyvin paljon, mutta tiivistelmän ja tekstin perusteella monta artikkelia ei voitu käyttää. Myös asioiden toistuvuus oli valinnan poissulkukriteerinä. Valinnassa on pyritty valitsemaan artikkelit, jotka samalla vahvistavat toistensa tulokset sekä antavat laajemmat vastaukset tutkimuskysymyksiin. AAC on lyhenne englanninkielisestä nimikkeestä Augmentative and Alternative Communication, joka suomeksi vastaa yhteistä nimikettä kaikille puhetta tukeville ja korvaaville kommunikaatiomenetelmille.

Aineistohaun päätyttyä tuli valituksi 5 aineistoa, joiden pohjalta päätettiin tehdä analyysi. Suomen kielellä löytyi 1 suomalainen sopiva tutkimus ja neljä tutkimusartikkelia, joista yksi on englanninkielinen. Englannin kielellä löytyi paljon erilaisia tutkimuksia. Monet eivät sopineet ikäjakauman vuoksi tai olivat hyvin saman tyyppisiä. Valitun aineiston julkaisuaikaväli on 2004–2013.

Haun aikana ilmestyi heti kaksi ongelmaa. Ensimmäinen ongelma oli siinä, että avainsanojen perusteella tietokanta on antanut liian suuren määrän aineistoa, josta oli hyvin vaikeaa löytää sopivaa edes otsikon perusteella. Piti kokeilla monta eri vaihtoehtoa ennen kuin hakutulosta saattoi alkaa käsitellä. Toisena ongelmana olivat maksulliset artikkelit. Löytyi muutama oikein hyvin sopiva artikkeli otsikon perusteella päätellen, mutta päätin, että käytän vain ilmaiseksi saatavilla olevaa aineistoa.

Kun tuli vastaan vaihe, jossa piti valita sopiva aineisto koko tekstin perusteella, haasteena oli englannin kielen ymmärtäminen. Mutta tutkimusten tulokset ovat tärkeitä, joten kääntämiseen piti panostaa. Sitä paitsi englannin kielellä löytyi hyviä tutkimuksia, joita on hyvä verrata Suomessa tehtyjen tutkimuksiin, mikä antaa laajempi kuva tämän työn aiheesta. Rajallisen englannin kielen taitoni vuoksi käänöksissä saattaa olla pieniä epätarkkuuksia, mutta keskeisimmät ja tärkeimmät asiat ovat asianmukaiset.

Olen koonnut aineistohakua koskevat tiedot ja tulokset alla olevaan taulukkoon. (Taulukko 2.) Taulukosta voi nähdä haussa käytetyt tietokannat, hakusanat, mahdolliset rajaukset, osumat ja valittujen aineistojen määrää.

Taulukko 2. Aineistohaku.

Tietokanta	Hakusanat ja niiden yhdistelmät	Rajaukset	Osumat	Otsikon perusteella valitut	Tiivistelmän perusteella valitut	Koko tekstin perusteella valitut
Medic	puheen kehitys*;AND puheen tukeminen	Vain kokotekstit; Asiasanojen synonyymit käytössä; kielet:suomi	27	21	13	2
Arto	Puheen kehitys AND kuntoutus AND lapset	vuodesta 1990 vuoteen 2016	25	5	0	0
MetCat	AAC, AND language, AND child	Koko teksti saatavissa; e-artikkeli;julkaisuvuosi 2000-2016;kieli:englanti	28	17	6	1
Google Scholar	"kieellinen kehitys" JA "kommunikaatio"		208	26	8	1
Manuaalinen haku						1
Yhteensä			289	70	28	5

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 3) on esitetty valitun aineiston tiedot, kuten aineiston lähde, tekijä, aineiston nimi ja julkaisuvuosi sekä artikkelin/tutkimuksen ydintulos. Valituista aineistoista löytyy myös toinen taulukko (Taulukko 6), josta näkyy myös haussa käytetty tietokanta. (Liite 4)

Taulukko 3. Valittujen aineistojen lyhyt sisältö.

Artikkeli/Tutkimus	Tekijä	Ydintulos
Miksi lapsen puhe ei suju? Asiantuntija artikkeli	Asikainen, Marja 2004 Duodecim 2004;120:2209–2216	Artikkelin tekijä(foniatri) kertoo kielellisten pulmien eri muodoista ja ongelmien mahdollisista syistä. Hän kuvailee kaikkia toimenpiteitä ja lapsen tutkimus prosessin vaiheita, kun lapsi saapuu hänelle tutkittavaksi. Erityisesti artikkelin tekijä kertoo dysfasiasta ja sen havaitsemisesta. Hän myös esittää yleisiä kriteerejä, joiden perusteella lasta pitää lähettää lisätutkimuksiin ja aloittaa tukitoimet.
Lasten kielenkehityksen häiriöt – valtakunnallista ohjeistusta tarvitaan. Tutkimusartikkeli	Isotalo, Leena – Hannus, Sinikka – Isoaho, Pia – Huvinen, Santeri – Elonheimo, Outi Suomen Lääkärilehti 23/2009 vsk 64	Artikkelissa kerrotaan kehittämishankkeen selvitystyöstä, jonka tuloksena ilmeni, että kielihäiriöisen lapsen palveluprosessissa on eroa eri kuntien kesken. Artikkelin tekijä mainitsee, että varhainen kielenkehityksen ongelman tunnistaminen mahdollistaa parhaan hoidon.
Support for AAC Use in Preschool, and Growth in Language Skills, for Young Children with Developmental Disabilities Tutkimusartikkeli	Barker, R. Michael – Sanae, Acaba – C. Brady, Nancy – Thiemann-Borque, Kathy Augment Altern Com- munication 2013 Dec;29(4): 334 – 346	Tutkimuksen tarkoitus oli kuvailla puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointimenetelmien käyttöä esikoulu-ikäisillä lapsilla heidän tovereidensa vuorovaikutuksen tukena. Toisena tarkoituksena oli kuvailla opettajien kokemusta kommunikointimenetelmien käytöstä. Osallistujina olivat 71 lasta, joilla on kehitykselliset häiriöt. Tuloksissa havaittiin, että mitä enemmän kommunikointivälineitä käyttäviä tovereita on lapsella, jolla on kehityksellinen häiriö, sitä paremmin hänen kielen kehityksen taso nousee.
Lapsilähtöisyyden ja aikuisjohtaisuuden vuorottelu kuvakommunikointikansiosta käyttävän lapsen ja opettajan välisessä kuulumisten kerronnassa. Tutkimusartikkeli	Vehkakoski, Tanja – Rantala, Anja Puhe ja kieli 32:4, 157–181(2012)	Tutkimusaineisto koostuu päiväkodin integroidussa erityisryhmässä ja koulun autismiopetusryhmässä kuvatuista viidestä videonauhoitetusta kuulumisten kerrontatilanteesta, joissa kertojina on kolme lasta. Tutkimuksen tulosten pohdinnassa tuli esille päätös, että opettajien kouluttaminen puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä käyttävien lasten kerronnan tukemisessa on tärkeää.
Jatkuvuus lapsen kielellisessä kehityksessä – Yhteyden esikielellisen kommunikaation ja viisivuotiaan lapsen kielen	Laukkanen, Eeva Riitta Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos Kevätlukukausi 2010	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää jatkuvuutta esikielellisen kommunikaation eri osa-alueiden ja viisivuotiaan lapsen eri osa-alueiden välillä sekä sitä, kuinka

välillä. Varhaiskasvatustieteen Pro gradu -tutkielma		paljon esikielellisillä piirteillä voidaan ennustaa viisivuotiaan lapsen kielen eri osa-alueilla esiintyvistä ongelmista. Tulokset osoittivat selvää jatkuvuutta kielellisessä kehityksessä esikielellisestä kommunikaatiosta aina viiden vuoden ikään.
---	--	---

5.3 Aineistonanalyysi

Aineistonanalyysin tarkoituksena on tuoda selkeä ja tiivis kuvaus tämän työn tutkimusaiheesta. Aineistonanalyysin prosessiin kuuluu pelkistäminen, ryhmitteleminen ja abstrahoiminen. Ensin aineiston tekstistä otetaan pelkistetyt ilmaukset eli sanat ja lauseet, jotka liittyvät tai vastaavat tutkimuskysymyksiin. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 108–109.) Tässä työssä on kaksi tutkimuskysymystä, joten punaisella korostuskynällä merkitsin ensimmäiseen tutkimuskysymykseen (1. Milloin puhetta tukevaa kommunikaatiota tarvitaan?) liittyvät alkuperäisilmaukset. Sinisellä värillä merkitsin toiseen tutkimuskysymykseen (2. Millaisia puhetta tukevia kommunikaatiovälineitä käytetään 3–5 -vuotiailla lapsilla?) liittyvät alkuperäisilmaukset. Luin aineiston läpi muutamaan kertaan ja mietin tarkkaan, mitkä ilmaisut sopivat analysoitaviksi ja mitkä ilmaisut eivät sovi. Analyysin aikana aineistosta otin pois sellaiset ilmaisut, jotka eivät vastanneet tarkasti tutkimuskysymyksiin, eli koko tutkimusprosessia ohjasivat tutkimuskysymykset. Englanninkielinen teksti oli käännetty suomeksi ja luettu hyvin tarkkaan moneen kertaan estääkseen väärinymmärrystä. Tämän jälkeen ryhmittelin pelkistetyt ilmaukset tutkimuksen kannalta oleellisen sisällön perusteella ja jaoin ala- ja yläluokkiin ja abstrahoin niitä.

Opinnäytetyön tarkoitus oli kuvata kirjallisuuskatsauksen avulla, mitä puhetta tukevia kommunikaatiovälineitä on käytettävissä 3–5 -vuotiailla lapsille. Opinnäytetyön tulokset saatiin luokittelemalla aineisto kuvailevaa sisällönanalyysiä käyttäen. Tutkimustulokset muodostuvat kolmesta yläluokasta, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen (Milloin puhetta tukevaa kommunikaatiota tarvitaan?) analyysin perusteella vastaukseksi on saatu ”tarpeen mukaan”. Toiseen tutkimuskysymykseen (Millaisia puhetta tukevia kommunikaatiovälineitä käytetään 3–5 -vuotiailla lapsilla?), tuloksena on kaksi yläluokkaa: puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointivälineet ja toiminnalliset menetelmät. Taulukoissa 4 ja 5 esitän kaksi esimerkkiä sisällönanalyysistä ja tulosten syntymisestä. Tarkemmat analyysin tulokset on koottu taulukkoihin (Taulukot 7 ja 8.) ja lisätty työn liitteisiin. (Liite 5 ja 6.)

Taulukko 4. Milloin puhetta tukevaa kommunikaatiota tarvitaan?

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
Children with developmental disabilities between the ages of 3 and 6 years. (Baker 2013)	3-6 –vuotiaat lapset	Leikki-ikäiset lapset	Tarpeen mukaan
	Lapset, joilla on kehityksellisiä viivästymiä	Kehitykselliset viivästymät	

Seuraavassa taulukossa on esitetty esimerkki toiseen tutkimuskysymykseen tulosten saamisesta. Alkuperäinen ilmaisu on otettu suoraan tekstistä ja se on englanniksi. Seuraavissa vaiheissa pelkistetty ilmaisu, alaluokka ja yläluokka ovat jo suomen kielellä.

Taulukko 5. Millaisia puhetta tukevia kommunikaatiovälineitä käytetään 3–5-vuotiailla lapsilla?

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
Kielihäiriöisten lasten oppimisen tueksi tarvitaan näköhavaintoja (kuvia, eleitä ja tukiviittomia) ja toiminnallisia menetelmiä (laulua, liikuntaleikkejä). (Isotalo 2009)	Kielihäiriöisten lasten oppimisen tueksi tarvitaan näköhavaintoja kuten kuvia.	Kuvat	Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointivälineet
	Kielihäiriöisten lasten oppimisen tueksi tarvitaan näköhavaintoja kuten eleitä.	Eleet	
	Kielihäiriöisten lasten oppimisen tueksi tarvitaan näköhavaintoja kuten tukiviittomia.	Tukiviittomat	
	Kielihäiriöisten lasten oppimisen tueksi tarvitaan toiminnallisia menetelmiä kuten laulua.	Laulu	Toiminnalliset menetelmät
	Kielihäiriöisten lasten oppimisen tueksi tarvitaan toiminnallisia menetelmiä kuten liikuntaleikkejä.	Liikuntaleikki	

6 Tulokset

Ensimmäistä tutkimuskysymystä koskien sisällönanalyysin tuloksena sain 21 pelkistettyä ilmausta ja niistä tuli 5 alaluokkaa, joita taas yhdistin yhdeksi yläluokaksi. (Liite 5.) Saadut tulokset vastaavat hyvin tutkimuskysymykseen (Milloin puhetta tukevaa kommunikaatiota tarvitaan?). Alaluokkiin tuli erilaisia vastauksia, jotka kuvaavat ilmiötä laajasti. Puhetta tukevaa kommunikaatiota käytetään leikki-ikäisillä lapsilla, lapsilla, joilla on jonkinlaiset kehitykselliset viivästymät, autismin kirjo tai traumaattinen vamma. Kolmessa aineistossa asiantuntijat väittävät, että puhetta tukevaa kommunikaatiota pitää aloittaa käyttämään mahdollisimman varhain. Kaikissa tapauksissa selvästi näkyy tarve kommunikaatioapuvälineille, joten yläluokka oli melko selvä: puhetta tukevaa kommunikaatiota tarvitaan tarpeen mukaan.

Toista tutkimuskysymystä liittyen analyysin tuloksena on 29 pelkistettyä ilmausta, joista alaluokiksi tuli 9 alaluokkaa, ja niitä jaoin kahteen yläluokkaan. Kysymykseen millaisia puhetta tukevia kommunikaatiovälineitä käytetään 3–5-vuotiailla lapsilla? vastaukseksi tulivat seuraavat asiat: tukiviittomat, kuvat, graafiset symbolit, puhelaite, esineet, kuvakommunikaatiokansio, eleet, toiminnalliset menetelmät, puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät. Yhdistin niitä kahteen luokkaan: Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointivälineet ja Toiminnalliset menetelmät.

Saadut tulokset vahvistavat teoriaviitekehityksessä saatuja tietoja. Vaikka analyysin avulla saadut tulokset eivät tuoneet uutta tietoa, kuitenkin kerätty yhteen tieto voi hyödyttää opiskelijoita ja lapsiperheitä. Mielestäni tässä katsauksessa on vastattu kattavasti ja täsmällisesti tutkimuskysymyksiin. Seuraavissa luvuissa kuvailen tarkemmin aineistossa esiintyvä tieto, jota oli käytetty analyysissä.

6.1 Milloin puhetta tukevaa kommunikaatiota tarvitaan?

Kaikissa aineistoissa tärkeimpänä asiantuntijoiden väitteenä esiintyy varhainen lapsen kielellisten pulmien tunnistaminen ja tukitoimien aloittaminen. Tutkimuksissa mainitaan, että kuntoutuksen aloittamiselle on aina jokin syy, mikä yleensä on joko todettu kielellinen viivästymä, autismin kirjo tai joku muu kehityksellinen tai traumaattinen vamma.

Artikkelissaan Asikainen toteaa, että kielen kehityksen tukemista tulee aloittaa tukea heti, kun on herännyt epäily häiriöstä. Hän ei mainitse tarkkaa ikää, mutta sanoo, että kehityksen tukemisessa ei kannata odottaa lapsen kasvamista ”tiettyyn ikään”. Kielellinen tukeminen kotona on hyödyksi, kun lapsella on lievä viivästymä, ja se on erittäin tärkeä lapsille, joilla on erityisvaikeuksia. Asikainen kertoo, että foniatriille lasta lähetetään silloin, kun hänellä on jo huomattu poikkeavuutta kielen kehityksessä.

Laukkasen tutkielman tuloksissa käy ilmi, että lapsen on hyvä saada tukea kielellisessä kehityksessä mahdollisimman varhain. Tulokset osoittivat, että lapsen varhaiset kielen piirteet ovat yhteydessä myöhempään kielenkehitykseen. Näiden tulosten perusteella voi väittää, että varhainen arviointi on tärkeää, jotta tukitoimet pystytään aloittamaan mahdollisimman varhain ja näin vältetään suurimpia kielen kehityksen pulmia. Kuitenkin Laukkanen kertoo, että tukitoimiin ryhdytään yleensä vasta kun lapsi on 4–5-vuotias.

Barkerin ym. tutkimuksen tarkoitus oli kuvailla puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointimenetelmien käyttöä esikoulu-ikäisillä lapsilla heidän tovereidensa vuorovaikutuksen tukena. Toisena tarkoituksena oli kuvailla opettajien kokemusta kommunikointimenetelmien käytöstä. Osallistujina olivat 71 lasta, joilla on kehitykselliset häiriöt. Barker ym. tutkimuksessaan mainitsee puhetta tukevien kommunikaatiovälineiden käytöstä 3–6-vuotiailla lapsilla, joilla on kehitykselliset häiriöt, autismi, aivovammat, vaikeat puheen häiriöt, Down-oiresyndrooma. Tuloksissa havaittiin, että mitä enemmän kommunikointivälineitä käyttäviä tovereita on lapsella, jolla on kehityksellinen häiriö, sitä paremmin hänen kielen kehityksen taso nousee. Tämä tulos verrattiin muiden lasten kielen kehitykseen, joilla taas ei ollut niin paljon tovereita, jotka kommunikoivat heidän kanssaan kommunikaatiovälineitä käyttäen. Pohdinnassa mainitaan tulosten perusteella tehdyn johtopäätöksen, jonka mukaan tukea tarvitsevalle lapselle on erittäin tärkeää kommunikoida opettajien ja sellaisten tovereiden kanssa, jotka osaavat käyttää puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä.

Isotalon ym. artikkelissa esitetään kehittämishankkeen selvitystyön tuloksia, joissa ilmeni eri kuntien välisiä eroja hoitokäytänteissä puhehäiriöisten lasten diagnosoinnissa, kuntoutuksen aloittamiskohdasta ja kirjaamisesta. Artikkelissa esitetään ratkaisuna kyseiseen ongelmaan yhtenäinen puheterapiasopimus, jota oli kokeiltu kahdessa kaupungissa. Tulokset ja palautteet sekä puheterapeutilta että lasten

vanhemmilta olivat positiivisia. Tämä on hyvin tärkeä aihe, koska kehityksellisten kielihäiriöiden luokittelulla on merkittävä rooli kuntoutuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa, jotta saadaan järjestettyä lapselle mahdollisimman hyvä tuki. Artikkelin tekijän mukaan, luokittelua kuitenkin tehdään eri kriteerien mukaan eri kuntissa. Tämän opinnäytetyön kannalta artikkelissa esiintyy tärkeä väite, että epäily kielellisestä häiriöstä pitäisi syntyä mahdollisimman varhain, mieluiten jo toisen elinvuoden aikana.

Vehkakoski ja Rantala ovat toteuttaneet tutkimuksen, joka perustuu viiteen videonauhoitettuun kuulumisten kerrontatilanteeseen, joissa on osallistujina päiväkodin integroidun erityisryhmän lapset, koulun autismiopetusryhmän lapset ja erityisluokanopettajat. Tilanteissa oli käytetty kuvakommunikaatiokansio. Kerrontatilanteet ovat koottu työhön sanallisesti. Artikkelin tarkoitus on tarkastella, miten opettajat vahvistavat lasten aloitteellisuutta ja osallisuutta kuulumisten kerronnassa, koska lasten kerrontataidot kehittyvät siihen suuntaan, mihin niitä ohjataan. Aineiston analysoitua tuloksissa on huomattu, että lapsilähtöisyys kerrontatilanteissa tulee esille, kun opettaja osoitti mielenkiintoa lapsen kerrontaan ilmauksin ja kysymyksin sekä piilotti kielelliset korjaukset yleiseen kerronnan kommentointiin. Taas aikuisjohtoisiksi tilanteet tulivat silloin, kun opettaja sääteli keskustelun sisältöä ja korjasi kielelliset virheet. Artikkelin pohdinnassa on mainittu, että tutkimus vahvistaa tarvetta tutkia lapsen arjen kieliympäristöjä. Tärkeänä johtopäätöksenä on myös se, että opettajien kouluttaminen puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä käyttävien lasten kerronnan tukemisessa on tärkeää.

6.2 Millaisia puhetta tukevia kommunikaatiovälineitä käytetään 3–5-vuotiailla lapsilla?

Kaikissa tämän työn käsittämässä aineistossa oli mainittu samat puhetta tukevat kommunikaatiovälineet: kuvat, kuvakommunikaatiokansio ja tukiviittomat. Nämä ovat yleisemmin käytetyt kommunikaatiovälineet.

Barker ym. tutkimuksessaan ja Isotalo ym. artikkelissaan mainitsevat myös eleet, symbolinen elehtiminen ja puhelaite. Lisäksi Isotalon ym. mukaan lapsen kielellisen kehityksen eduksi ovat myös toiminnalliset menetelmät kuten laulut ja liikuntaleikit. Vehkakosken ja Rantalan tutkimuksessa puhetta tukevana kommunikaatiovälineenä mainittiin kuvakommunikaatiokansion lisäksi myös esineet.

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esille kerätty yhteen olennaisin tieto nykyhetkellä olevista puhetta tukevista kommunikaatio välineistä Positiivinen mielenterveys lapsiperheissä – hanketta varten sekä mahdollisesti tarkastella niiden hyöty tehtyjen tutkimusten kautta. Tulosten perusteella voin päätellä, että tässä työssä on käytetty sopiva ja kattava aineisto koskien käytettävissä olevia puhetta tukevien kommunikaatio välineitä. Niiden hyödyistä taas ei ole saatu riittävästi tietoa, jota voisin analysoida. Mutta tutkimuskysymyksen (Milloin puhetta tukevaa kommunikaatiota tarvitaan?) kautta olen saanut pohdittavaa tietoa. Missään tämän kirjallisuuskatsauksen käytetyssä aineistossa ei mainita tarkkoja rajoja, milloin kommunikaatio välineitä tarvitaan, mutta muutama kerta mainitaan kuitenkin, että mahdollisimman varhain (Laukkanen 2010) ja heti, kun on herännyt epäily kielen kehityksen viiveestä (Asikainen 2004). Muissa aineistoissa mainitaan lapsen ikää, milloin useimmiten pulma on tunnistettu ja milloin ryhdytään tukitoimiin. Tukitoimien aloittamisen ikäjakauma on noin 3–6-vuotiaat lapset. (Laukkanen 2010) Barkerin tutkimuksessa on mainittu myös kehitysvammaisten lasten kommunikaatio välineiden käyttöä. (Barker ym. 2013)

7.1 Luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa puhutaan validiteetista ja reliabiteetista. Validiteetilla eli pätevyydellä tarkistetaan, onko tutkittu sitä, mitä oli tarkoitus tutkia. Valideetista voidaan erottaa sisäinen ja ulkoinen puoli. Sisäinen validiteetti liittyy käytettyjen käsitteiden ja tehtyjen valintojen johdonmukaisuuteen. Ulkoinen validiteetti liittyy johtopäätösten ja ulkoisten ilmiöiden väliseen suhteeseen. Olennaista on, että tehdyt tulkinnat vastaavat aineistoa. (Toikko – Rantanen 2009: 122.) Opinnäytetyöni vastaa pätevyyden kriteeriä, koska kaikki valinnat ovat johdonmukaisia ja kaikki sisältö ja analyysi ovat yhdenmukaisia aineiston kanssa. Reliabiteetti eli luotettavuus kuvaa tutkimuksen toistettavuutta. Opinnäytetyöni luotettavuutta arvioidessa voin sanoa, että reliabiteetin kannalta tämä työ on luotettava. Olen myös arvioinut työtäni laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteerien avulla. Kriteereinä ovat uskottavuus, totuudellisuus, siirrettävyys ja vahvistettavuus. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 136, 160.) Uskottavuutta työssäni lisää se, että luokitukset vastaavat hyvin tarkasti ja kattavasti

asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Siirrettävyyden kannalta työni vaikuttaa melko luotettavalta, koska aineiston kuvailu on tehty sopivan laajasti, joten tuloksia voi soveltaa muihin tutkimuskohteisiin. Vahvistettavuus työssäni näkyy siinä, että sisällönanalyysin tulokset saavat vahvistusta tiedonhaun kautta saaduista tuloksista. Opinnäytetyöni luotettavuutta lisää se, että olen jatkuvasti tarkastellut työni sisällön loogista etenemistä ja tutkimuskysymysten rajojen sisällä pysymistä.

Työn luotettavuutta mahdollisesti voi heikentää se, että tärkeät aineistot ovat voineet jäädä huomaamatta ja sen takia käyttämättä. Opinnäytetyön luotettavuutta heikentää myös minun englannin kielen taito, joka ei ole tarpeeksi hyvä tämän tason työn tekemiseen. Olen kuitenkin yrittänyt kääntää mahdollisimman tarkasti ja panostanut tähän alueeseen. Lisäksi luotettavuutta saattaa heikentää myös se, että suomen kieli ei ole äidinkieleni vaikka osaan sitä erittäin hyvin ja ymmärrän kaikki eikä prosessin aikana ilmestynyt ongelmia tämän suhteen. Tekstin laatuun voi kuitenkin vaikuttaa sanavarastoni, koska aina ei onnistunut löytämään sopivaa sanaa asian kuvailemiseen. Lisäksi tekstissä saattaa olla kielioppisia virheitä, jotka eivät kuitenkaan vaikuta tekstin ymmärrettävyyteen ja selkeyteen.

Olen tehnyt tämän työn yksin, joten en voinut ottaa enemmän aineistoa analysoitavaksi. Siinä oli riski, että en ehdi analysoida kaikkea, joten päätin, että käytän vähemmän aineistoa, mutta panostan analyysin laatuun eikä määrään. Oletan, että vaikka tässä työssä olisi käytetty enemmän analysoitavaa aineistoa, se ei vaikuttaisi tuloksiin, mutta toisaalta se vahvistaisi tulosten luotettavuutta.

7.2 Eettisyys

Tutkimuksen ja etiikan yhteys on kahtalainen. Toisaalta tutkimuksen tulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin. Toisaalta taas eettiset kannat vaikuttavat tutkijan työssään tekemiin ratkaisuihin. (Tuomi - Sarajärvi 2009: 125.) Selkeitä eettisyysongelmia työssäni ei ole havaittu. Vaikka opinnäytetyö aihe on minulle entisestään tuttu, en näe siinä negatiivista vaikutusta työn eettiseen alueeseen. Olen pysyn objektiivisena koko prosessin aikana. Olen pyrkinyt pysymään neutraaleissa käsitteissä välttääkseen erityisryhmien loukkaamista, erityisesti, kun mainitsin lapsia, joilla on kielelliset häiriöt. Oikeata ja pehmeää suhtautumista eettiseen puoleen on lisännyt muun muassa henkilökohtainen kokemus.

7.3 Hyödynnettävyys

Hyödynnettävyyden arvioinnissa tarkastellaan voivatko työn tulokset tuoda hyötyä työelämässä, opiskelijoille ja ammattikorkeakoululle. Vaikka opinnäytetyöni tulokset eivät ilmianna uutta tietoa, kuitenkin tämä kirjallisuuskatsaus voi olla hyödyllinen. Työni aiheesta löytyy paljon tietoa eri lähteistä, mutta oletan, että ei ole paljon tutkimuksia tehty aiheesta, milloin puhetta tukevia kommunikaatiomenetelmiä tarvitaan. Kirjallisuuskatsaukseni voi antaa aiheita lisätutkimuksiin.

7.4 Oma ammatillinen oppiminen

Yhteenvedona opinnäytetyön prosessista voi sanoa, että se on ollut vaikea, mutta myös mielenkiintoinen, koska aihe on minulle tuttu, ajankohtainen ja tärkeä. Puhetta tukevat ja korvaavat välineet tuli käytetyksi oman lapseni kohdalla, joten olin jo etukäteen tutustunut niiden valintaan ja hyötyyn. Oman kokemuksen kautta olen vakuuttunut, että tässä työssä mainituilla menetelmillä ja välineillä on selvästi positiivinen vaikutus lapsen kielen kehitykseen ja vuorovaikutuksen sujuvuuteen. Opinnäytetyön avulla pystyin vertaamaan aiemmin oman kokemuksen kautta saadut tiedot ajan tasalla olevaan tutkittuun tietoon. Prosessin aikana oli mielenkiintoista saada vahvistusta omiin tietoihin sekä saada uutta tietoa ja perehtyä syvemmin aiheeseen.

Prosessiin kuului monta vaihetta, mutta tämä helpottaa ja jäsentää työtä. Työ on edennyt aikataulun mukaisesti, mikä on auttanut pitämään työtä johdonmukaisena. Prosessin aikana on tullut vastaan ongelmia englanninkielisten tutkimusten käännoksissä. Aineiston haun alussa oli vaikeuksia sopivan aineiston löytämisessä, koska tutkimuksia on paljon, mutta ensin ei löytynyt luotettavaa ja sopivaa artikkelia tai tutkimusta suomen kielellä. Haun aikana kuitenkin muutama erittäin hyvää ja otsikon mukaan sopivaa artikkelia, mutta kävi ilmi, että ne ovat maksullisia. Tässä työssä oli kuitenkin tarkoitus käyttää ainoastaan ilmaiseksi olevaa aineistoa.

7.5 Jatkotyöskentelyehdotukset

Suomessa ei ole tehty paljon tutkimuksia puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatio välineiden vaikutuksesta lapsen kielellisen kehitykseen eikä ole paljon näyttöä siitä, hyötyykö niistä lapsi, jolla ei ole kielellisiä pulmia. Englanninkielisiä

tutkimuksia taas löytyy, mutta en voinut niitä käyttää opinnäytetyössäni huonon englannin kielen osaamisen takia. Kattavin suomenkielinen sivusto, josta löytyy hyvin paljon erilaista tietoa liittyen kielen kehityksen, puhumisen ja ymmärtämisen tukimenetelmiä ja välineitä on papunet.net. Siitä löytyy iso infopankki, jossa on laaja valikoima kuvia ja viittomia, videoita, lauluja ja pelejä. Olen paljon käyttänyt tätä sivustoa tiedonhaussa.

Aineistonhaun aikana olen huomannut, että on tehty paljon tutkimuksia, joissa osallistuu lapsia, joilla on jonkinlainen kehitysvamma tai autismi tai Down-oireyhtymä. Työprosessin aikana olen kuitenkin miettinyt lapsia, joilla on pelkästään kielen kehityksen viivästymä ja/tai vuorovaikutuspulma. Olen myös miettinyt pieniä lapsia, joilla ei voi vielä todeta mitään kielellisiä ongelmia ikänsä vuoksi, mutta heidän kanssa voi aloittaa jo harjoitella kommunikaatiota samoilla välineillä. Uskon, että näin voidaan ennaltaehkäistä monia ongelmia lapsen kehityksessä. Olen saanut vahvistusta ajatuksiini Laukkasen ja Asikaisen tutkimusten kautta. Oletan, että seuraavaksi olisi hyödyllistä tutkia puhetta tukevien kommunikaatio välineiden ja menetelmien käyttöä ja vaikutusta pienillä lapsilla vaikka ihan vauvaiästä alkaen.

Lähteet

- Aivoliitto a. Kielenkehityksen piirteitä, jotka antavat aihetta seurantaan tai tutkimuksiin. Verkkomateriaali.
<http://www.aivoliitto.fi/kiellellinen_erityisvaikeus/kiellellinen_erityisvaikeus/tunnistaminen/milloin_tulee_huolestua> Luettu 14.9.2016.
- Aivoliitto b. Pienen kielipolku - vinkkejä lapsen kielenkehityksen tueksi. Verkkoparas. <http://www.aivoliitto.fi/aivoliitto_ry/julkaisut_lehdet_ja_tuotteet/kiellellinen_erityisvaikeus?product_id=135> Luettu 14.9.2016.
- Alahuhta, Eila 1995 Leikin ja puhun, liikun ja luen. Helsinki. Otava: Keuruu.
- Antila, Anna-Kaisa. Puheterapia kuntoutusmuotona. Dysfasia 2. Saatavilla sähköisesti. <<http://documents.tips/documents/dysfasia-22010.html>> Luettu 14.9.2016.
- Antila, Anna-Kaisa – Widenius, Maria 2014. Puhelaite leikin tukena ryhmätilanteessa. Kielipolku 1. Aivoliitto ry. 8-10. Saatavilla sähköisesti. <http://www.aivoliitto.fi/aivoliitto_ry/julkaisut_lehdet_ja_tuotteet/kiellellinen_erityisvaikeus/kielipolku-lehti/lehtiarkisto> Luettu 14.9.2016.
- Asikainen, Marja 2004. Miksi lapsen puhe ei suju? Duodecim 120.2209-2216. Verkkodokumentti. <<http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo94518.pdf>> Luettu 27.10.2016.
- Asplund – Humaljoki – Kotkamo – Kumpuniemi. Pikkulapsiperheiden vanhempien mielenterveys- ja päihdetyön kehittäminen peruspalveluissa. Innokylä. Verkkodokumentti. <<https://www.innokyla.fi/web/verstas200719/etusivu/-/verstas/tarpeet-ja-tavoitteet>> Luettu 14.9.2016.
- Barker, R. Michael – Akaba, Sanae – Brady, Nancy C. – Thiemann-Bourque, Kathy 2013. Support for AAC use in preschool, and growth in language skills, for young children and developmental disabilities. Augment Altern Communication. 29 (4): 334–346.
- Hanke-esittely-diat. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Luettu 16.3.2016.
- Hermanson, Elina 2012. Kielen ja kommunikaation kehitys. Kustannus Oy Duodecim. Verkkodokumentti. <http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00607> Luettu 14.9.2016.
- Huttunen, Matti – Jalanko, Hannu 2014. Puheen ja kielen häiriöt lapsella. Kustannus Oy Duodecim. Verkkodokumentti. <http://www.terveysportti.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dIk00413&p_haku=Puheen%20ja%20kielen%20h%E4iri%F6t> Luettu 14.9.2016.
- Isotalo, Leena – Hannus, Sinikka – Isoaho, Pia – Huvinen, Santeri – Elonheimo, Outi 2009. Lasten kielenkehityksen häiriöt – valtakunnallista ohjeistusta tarvitaan. Suomen lääkärilehti 64 (23). 2114 -2116.
- Kielen ja puheen kehitys. Kuuloavain. Verkkodokumentti. <<http://kuuloavain.fi/info/kieli-ja-kommunikaatio/kielen-ja-puheen-kehitys/>> Luettu 8.11.2016.

Kielipolku 3/2013. Kuvat ja tukiviittomat vauhdittavat kielenkehitystä. Aivoliitto ry. Saatavilla sähköisesti. <http://www.aivoliitto.fi/aivoliitto_ry/julkaisut_lehdet_ja_tuotteet/kiellellinen_erityisvaikeus/kielipolku-lehti/lehtiarkisto>. Luettu 15.11.2016.

Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus. MLL <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_ja_vanhemman_varhainen_vu/> Luettu 8.11.2016.

Laukkanen, Eeva Riitta 2010. Jatkuvuus lapsen kielellisessä kehityksessä – Yhteydet esikielellisen kommunikaation ja viisivuotiaan lapsen kielen välillä. Varhaiskasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Verkkodokumentti.<<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23247/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201004191540.pdf?sequence=1>> Luettu 27.10. 2016.

Launonen, Kaisa – Korppijaakko-Huuhka, Anna-Maija 2009. Kommunikoinnin Häiriöt Helsinki: Gaudeamus.

Ohtonen, Marianna – Räsänen, Tanja 2015.. Puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi. THL. Kehitysvammaliitto ry. Verkkomateriaali.<<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/kommunikointi/puhetta-tukeva-ja-korvaava-kommunikointi>> Luettu 14.9.2016.

Papunet a. Kommunikoitkansio. Verkkodokumentti.<<http://papunet.net/tietoa/kommunikointitaulu>> Luettu 14.9.2016.

Papunet b. Kommunikoititaulu. Verkkodokumentti.<<http://papunet.net/tietoa/kommunikointitaulu>> Luettu 14.9.2016.

Papunet c. Kuvat kommunikoinnissa. Verkkodokumentti.<<http://papunet.net/tietoa/kuvat-kommunikoinnissa>> Luettu 14.9.2016.

Papunet d. Opas kommunikoinnin apuvälinepalveluihin. Kehitysvammaliitto ry. Verkkodokumentti.<<http://papunet.net/tietoa/fileadmin/kuvat/oppaat/Opas%20kommunikoinnin%20apuvälinepalveluihin.pdf>> Luettu 14.9.2016.

Papunet e. Puhelaite. Verkkodokumentti. <<http://papunet.net/tietoa/puhelaite>> Luettu 14.9.2016.

Papunet f. Tukiviittomat kommunikoinnissa. Verkkodokumentti.<<http://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommunikoinnissa>> Luettu 14.9.2016.

Saarinen, Taina 2013. Kuvat ja tukiviittomat vauhdittavat kielenkehitystä. Kielipolku 3.Aivoliitto ry. Verkkojulkaisu. 9–10.

Salminen, Ari. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus. Vaasan yliopiston opetusjulkaisu 62. Saatavilla sähköisesti. <http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf>.

Siiskonen, Tiina – Aro, Tuija – Ahonen, Timo - Ketonen, Ritva 2014. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. PS-kustannus.

THL. Positiivinen mielenterveys. Verkkodokumentti. Päivitetty 15.6.2015.
<<https://www.thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/positiivinen-mielenterveys>> Luettu 14.9.2016.

Toikko, Timo – Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta.
Tampereen Yliopistopaino Oy.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.
Helsinki:Tammi.

Vehkakoski, Tanja – Rantala, Anja 2012. Lapsilähtöisyyden ja aikuisjohtoisuuden
vuorottelu kuvakommunikointikansiota käyttävän lapsen ja opettajan välisessä
kuulumisten kerronnassa. Puhe ja kieli 32(4). 157–158. Saatavilla sähköisesti.
<<http://www.ojs.tsv.fi/index.php/pk/article/viewFile/7621/5896>>.

Kuvakommunikaatiokansio

Puhelaite

Tukiviittomat

PÄÄSIÄIS

RUOHO

Taulukko 6. Valittu aineisto

Tietokanta	Hakusana	Hakutulos	Tekijä(t)	Nimike	Aineisto	Julkaistu
Medic	puheen kehitys*;AND puheen tukeminen	Duodecim 2004;120:2 209–16	Asikainen, Marja	Miksi lapsen puhe ei suju?	Asiantuntija artikkeli	2004
		Suomen Lääkäri lehti 23/2009 vsk 64	Isotalo, Leena – Hannus, Sinikka – Isoaho, Pia – Huvinen, Santeri – Elonheimo, Outi	Lasten kielenkehityksen häiriöt – valtakunnallista ohjeistusta tarvitaan	Asiantuntija artikkeli	2009
MetCatt	AAC, AND language, AND child	Augment Altern Communication. 2013 Dec; 29(4): 334–346	Barker, R. Michael – Sanae Akaba – C.Brady, Nancy – Thiemann-Bourque, Kathy	Support for AAC Use in Preschool, and Growth in Language Skills, for Young Children with Developmental Disabilities	Tutkimusartikkeli	2013
Manuaalinen haku		Puhe ja kieli 32:4, 157–181(2012)	Vehkakoski, Tanja – Rantala, Anja	Lapsilähtöisyyden ja aikuisjohtuisuuden vuorottelu kuvakommunikointikansiota käyttävän lapsen ja opettajan välisessä kuulumisten kerronnassa	Tutkimus	2012
Google Scholar	"kielellinen kehitys" JA "kommunikaatio"	Jyväskylän yliopisto Kasvatustieteiden laitos Kevätlukukausi 2010	Laukkanen, Eeva Riitta	Jatkuvuus lapsen kielellisessä kehityksessä – Yhteydet esikielellisen kommunikaation ja viisivuotiaan lapsen kielen välillä	pro gradu - tutkielma	2010

Taulukko 7. Aineistoanalyysi. Tutkimuskysymys 1. Milloin puhetta tukevaa kommunikaatiota tarvitaan?

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka		
Kielellistä toimintakykyä on hyvä alkaa tukea heti, kun on herännyt epäily kehityksen viivästymisestä. (Asikainen 2004)	Mahdollisimman varhain	Tarpeen mukaan		
Kielenkehityksen epäily pitäisi syntyä varhain. (Isotalo ym. 2009)				
Tuen antamisen aloittaminen lapsen kielen kehitykselle mahdollisimman varhain.(Laukkanen 2010)				
Lapsen kielessä tai kommunikaatiossa oleviin ongelmiin puututaan yleisimmin vasta silloin, kun lapsi on 4-5 vuotta.(Laukkanen 2010)	Leikki-ikäiset lapset			
Kielenkehityksen epäily pitäisi syntyä mieluiten toisen elinvuoden aikana. (Isotalo ym. 2009)				
1-11 vuotiaalle lapsille, joilla oli autismi (ASD) (Barker ym. 2013)				
3-6- vuotiaat lapset (Barker ym. 2013)	Kehitykselliset viivästymät			
Foniatrille taas lähetetään lapset, joilla esiintyy poikkeavuutta lähinnä puheen tai kielen kehityksessä. (Asikainen 2004)				
Pikkulapsille, joilla on muita kehityksellisiä vammoja. (Barker ym. 2013)				
Lapset, joilla on vaikeat puheen häiriöt (Barker ym. 2013)				
Lapset, joilla on kehityksellisiä viivästymiä (Barker ym. 2013)				
Kehitysvammaiset esikoululaiset (Barker ym. 2013)				
Lapset, joille oli diagnosoitu Downin oireyhtymä (Barker ym. 2013)				
Lapset, joille diagnosoitiin laaja-alainen kehityksen viivästymä (Barker ym. 2013)				
Lapset, joilla on muut geneettiset oireyhtymät (Barker ym. 2013)				
Lapset, joilla on autismi (Barker ym. 2013)			Autismi	
Lapsille, joille diagnosoitiin ASD(autismin kirjo) (Barker ym. 2013)				
Lapset, joilla on selkäranka-halkio tai CP-vamma (Barker 2013)	Traumaattinen vamma			
Lapset, joilla on traumaattinen aivovamma (Barker ym 2013)				

Lapset, joilla on kehityksen viivästymän tuntematon etiologia (Barker ym. 2013)		
Lapset, joilla on aivovammoja (Barker ym. 2013)		

Taulukko 8. Aineistonanalyysi. Tutkimuskysymys 2. Millaisia puhetta tukevia kommunikaatiovälineitä käytetään 3-5 –vuotiailla lapsilla?

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiovälineet kuten viittomakieli tai muu symbolinen elehtiminen (Barker ym. 2013)	Tukiviittomat	Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointivälineet Toiminnalliset menetelmät
Viittomat (Barker ym. 2013)		
Viittomat olivat toiseksi yleisimpänä käytetty AAC muoto. (Barker ym. 2013)		
Puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä, kuten tukiviittomia. (Vehkakoski ja Rantanen 2012)		
Käytettiin puheen lisäksi tukiviittomia. (Vehkakoski ja Rantanen 2012)		
Kielihäiriöisten lasten oppimisen tueksi tarvitaan näköhavaintoja kuten tukiviittomia. (Isotalo ym. 2009)		
Tukiviittomien ohjaaminen ja opettaminen vanhemmille pyritään järjestämään kaikissa kunnissa. (Isotalo ym. 2009)		
Auttavia toimintatapoja, kuten PECS(Picture Exchange Communication System) (Barker ym. 2013)	Kuvat	
Erityistä huomiota on kiinnitetty viime vuosina kuvien käytön myönteisiin vaikutuksiin (Barker ym. 2013)		
Viimeaikainen tutkimus tutkii kuvien käytön tehokkuutta (Barker ym. 2013)		
Puhe, joka on täydennetty kuva symboleilla (esim PECS) (Barker ym. 2013)		
PECS käyttö oli yleisin muoto, mitä AAC tarjoaa esikoululaisille tässä tutkimuksessa. (Barker ym. 2013)		
Puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä, kuten kuvia. (Vehkakoski 2012)		
Käytettiin puheen lisäksi kuvakommunikaatiota. (Vehkakoski ja Rantanen 2012)		
Kielihäiriöisten lasten oppimisen tueksi tarvitaan näköhavaintoja kuten kuvia. (Isotalo ym. 2009)		
Kuvakommunikaation käytön ohjaaminen ja opettaminen vanhemmille pyritään järjestämään kaikissa kunnissa. (Isotalo ym. 2009)		
Graafiset symbolit (Barker 2013)		
Puhe, joka on täydennetty synteettisellä tai digitoituneella puheella (Barker ym. 2013)	Puhelaite	

Puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä, kuten esineitä. (Vehkakoski – Rantanen 2012)	Esineet	
Käytettiin puheen lisäksi esinekommunikaatiota. (Vehkakoski – Rantanen 2012)		
Kommunikointikansio toimii kerronnassa sekä visuaalisena kannusteena ja muistin tukena että auttaa lasta kertomukseen liittyviin henkilöihin ja paikkoihin viittaamisessa ja järjestyksen luomisessa kerrontaan. (Vehkakoski – Rantanen 2012)	Kuvakommunikointikansio	
Kerronnan apuna käytettiin lasten henkilökohtaisia kommunikointikansioita. Kansiot koostuivat värillisistä PCS-kuvista (Picture Communication Symbols), jotka lapset olivat itse tai aikuisen avustuksella valinneet kansioonsa kuulumisiaan kuvaamaan. Kunkin kuvan yläpuolelle oli kirjoitettu kuvan nimi perusmuodossaan (esim. tietokone, piirtää). (Vehkakoski – Rantanen 2012)		
Kielihäiriöisten lasten oppimisen tueksi tarvitaan näköhavaintoja kuten eleitä. (Isotalo ym. 2009)	Eleet	
Kielihäiriöisten lasten oppimisen tueksi tarvitaan toiminnallisia menetelmiä kuten laulua. (Isotalo ym. 2009)	Toiminnalliset menetelmät	
Kielihäiriöisten lasten oppimisen tueksi tarvitaan toiminnallisia menetelmiä kuten liikuntaleikkejä. (Isotalo ym. 2009)		
AAC:n ensisijaisena tarkoituksena on lisätä mahdollisuuksia viestintään tarjoamalla lisämenetelmiä, joiden kautta yksilöt voivat kommunikoida monien erilaisten ihmisten kanssa (Barker ym.2013)	Puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät	
Puhetta tukevien ja korvaavien menetelmien käytössä on suurta vaihtelua kuntien välillä. (Isotalo ym. 2009)		
Kaikissa kunnissa ei ole järjestelmällistä ja yhdenmukaista käytäntöä puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointimenetelmien ohjaamiseen ja opettamiseen vanhemmille. (Isotalo ym. 2009)		